

www.crohis.com

Izvori za doba vladavine Vladislava II. Jagelovića od 1490. – 1516.

Prema Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća, Knjiga četvrta, Treće doba: Vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301. – 1526.)*,

Ugovor Ivaniša Korvina, vanbračnog sina Matije Korvina i ugarskih velikaša pristaša češkog kralja Vladislava od 17. lipnja 1490.

„Ako bi se dogodilo te gospodin herceg Ivaniš ne bi bio na izbornom saboru izabran za ugarskog kralja, to će ga, da ne bude lišen kraljevske časti i naslova, smjesta, čim kojega drugoga kraljem Ugarske proglase, izabrati za kralja Bosne, te će novi kralj ugarski trećeg ili četvrtog dana nakon svoje krunidbe neopozivo, časno i svečano okruniti. Povrh rečene kraljevine Bosne predat će se gospodinu hercegu Ivanišu također herceška čast u Kraljevini Slavoniji sa svim uobičajenim i pravednim prihodima, kao s kunovinom, trideseticama u Zagrebu, Čakovcu i drugim mjestima; uz to povjerit će se njemu i banska čast u Kraljevinama Dalmaciji i Hrvatskoj sa svim običnim i pravednim prihodima. Jedno i drugo primat će dosmrtno, tako naime da će hercešku čast i Kraljevinu Slavoniju posjedovati za života kao nasljedni gospodin, a baniju rečenih Kraljevina Dalmacije i Hrvatske držat će također za života, ali kao ban i kao službenik u ime službe. U istim ipak kraljevinama moći će po dosad obdržavanom običaju i po njihovim slobodama oktavu držati, pravdu dijeliti i sud suditi, te vršiti svu uobičajnu jurisdikciju, ali s tom pripomenom da bude budućem kralju i svim njegovim nasljednicima, a i kraljevstvu vazda odan i vjeran, da im drži vjeru i njihovim se zapovjedima pokorava, a da se nikada ne odmetne od kraljevstva niti od svete krune ni pod koju pogodbu. Gospodin herceg neka se naziva kraljem Bosne, hercegom Slavonije, Opave i Liptovije, kao i banom Dalmacije i Hrvatske, a tako ga moraju nazivati i budući kralj, prelati i baruni. Budući da će za uzdržavanje grada Jajca, kao i drugih gradova u Bosni i Hrvatskoj, imati nemalih troškova, određuje se da budući kralj ugarski i njegovi nasljednici moraju istomu gospodinu hercegu svake godine doznačavati 12.000 zlatnika i 10 tonelata soli... Imanja i posjedovanja koja bi zbog smrti ili pomanjkanja nasljednika, pripala kruni kraljevstva Ugarskog, moći će herceg, ako imaju do 50 podanika i manje, slobodno darovati, te će budući kralj i njegovi nasljednici morati njegove darovnice odobriti i po običaju potvrditi. Ako bi imanja imala više od 50 podanika, nije mu slobodno 50 podanika izlučiti te ih darovati, nego je takovo darovanje u cijelosti pridržano za vladajućeg kralja. Gospodin herceg smije po svojoj volji u rečenim kraljevinama namještati banovce i druge službenike, ali samo takve koji će rečene kraljevine i njihove žitelje nepokolebljivo uzdržavati u njihovim starim slobodama i zakonima, kao i u odobrenim običajima, i koji će on te tvrđave oprezno čuvati da ne postradaju i da ne dođu u neprijateljske ruke. Ako bi parničari u svojim parnicama pred gospodinom hercegom ili njegovim službenicima prizivali na kralja ili na njegov dvor, mora herceg te prizive podastrijeti te se odluci njegova veličanstva ili suca kraljevskog dvora pokoriti, pače po običaju osudu i izvršiti.“

Krunidbena zavjernica Vladislava II. od 31. srpnja 1490.

„Mi Vladislav, Božjom milošću kralj ugarski i češki, markgrof moravski itd. Ovim pismom priznajemo i dajemo na znanje svima kojih se dostoji: da kada je ovih dana prejasni vladar, pokojni gospodin Matijaš, kralj ugarski i češki itd., naše dobre uspomene predšasnik, s ovog svijeta se prestavio ne ostaviv nakon sebe zakonitog nasljednika, gospoda prelati i baruni, kao i svi ostali prvaci, pa i svikoliki stanovnici te kraljevine, koji naime po prastarom običaju i slobodi iste kraljevine zapada pravo izabiranja novog kralja, vidjevši se lišeni vladara i vidjevši da ne može lako i bez velike štete kraljevstvo ostati bez glave, nakon više dogovora o namještanju i izboru novoga kralja što su ih među sobom imali, obratiše oči duha svoga na nas i najvolije nas između svih kršćanskih vladara, naših naime sunatjecatelja, to jest koji su također za ovim kraljevstvom težili, te nas uz niže propisane uvjete, pogodbe i članke za svoga kralja, gospodara i vladara izabraše i svečano proglasiše. I napokon poslav nam u susret između sebe nekoliko prelata i baruna, u samu nas Kraljevinu Ugarsku na krunidbu sretno dovedoše.

Prvi je od spomenutih članaka: da ćemo kraljevinu Ugarsku s ostalim kraljevinama i pokrajinama njoj podloženima, gospodu prelata i barune, sve crkve i crkvene osobe, zatim plemiće i gradove, kao što i ostale žitelje i stanovnike iste kraljevine uzdržati u starim pravicama, povlasticama, slobodnostima i dobrim običajima, u kojim su ih naime blažene uspomene kraljevi održali i koje su imali i uživali, tako da nećemo ni pod kakvom izlikom uvoditi ma kakve novotarije što smjeraju na njihovu štetu i ugnjetavanje, a naperene protiv njihovih starih slobodina (kao što je radio rečeni pokojni kralj Matijaš), pače uvedene po istom pokojnom gospodinu kralju Matijašu da ćemo ukinuti. Namet pak ili daću od jedne forinte da nećemo nipošto zahtijevati, nego ćemo sa starim, pravednim, redovitim i običajnim kraljevskim prihodima zadovoljni biti.

Nadalje ćemo dobra i druga ma kakva prava drugih, koja bijahu pokojni kralj Matijaš i veličanstvo kraljica posvojili ili koja je tkogod drugi nazlobice i preko puta pravde prisvojio, razgledavši i ispitavši takva prava, povratiti ih ili učiniti da se povrate od drugih onih čija su otprije bila.

Još da krunu kraljevstva nećemo uzeti iz ruku gospode prelata i baruna ni za koji razlog, ni pod koju izliku, pa ni kojom hitrinom ili varkom, nego ćemo dopustiti i trpjeti da po starom običaju i slobodi krunu drže i čuvaju stanoviti iz njihove sredine koje će oni jednodušno za to izabrati i odrediti. A grad Višegrad, određen od starine za čuvanje iste krune, predat ćemo i doznačiti istim čuvarima te krune.

Još obećajemo da Moravsku, zatim Šlesku i obje Lužice nećemo od krune i Kraljevine Ugarske otuđiti, nego do otkupnog roka, prema zapisima i obvezama i saboru Olomučkom učinjenima, pri samoj ugarskoj kruni vazda držati. Ako bi se ipak dogodilo da umremo bez zakonitoga nasljednika, pobrinuti se još za života da se te zemlje ni po našoj smrti prije otkupnog roka ni pod kakvom izlikom ili kojim god putem od krune i kraljevstva ne otkinu. Uz to izradit ćemo i polučiti da se po pogodbi i naredbi, u rečenom saboru učinjenoj, istoj kraljevini i kruni ugarskoj šest gradova, onako kao i ostale one pokrajine, zapiše i osigura, i o tom pismo dade i izdati učini, koje ćemo u taverničku kuću ugarske krune metnuti i predati. Ako ipak s vremenom oni koje to po učinjenim o tom zapisima i obveznicama zapada, rečene zemlje od ugarske krune otkupe: tada da svu ovu svotu novca doznačimo rukama krunskih čuvara neka je čuvaju u Višegradu s krunom za potrebe kraljevstva. Napokon da ćemo te novce po volji i odluci gospode prelata i baruna uložiti i potrošiti za obranu i na korist kraljevstva, a preko volje i bez odluke i slobodne i posebne privole gospode

prelata i baruna da nećemo tim novcima ni kojim povodom raspolagati niti što s njima raditi.

Još, budući da je spomenuti pokojni gospodin kralj privrijedio i stekao za ugarsku blagajnu Austriju i neke gradove i varoši u Štajerskoj, Koruškoj i Kranjskoj, obećajemo i obvezujemo se da bez osobite i posebne privole gospode prelata i baruna nećemo nikada niti Austriju ni ostalih mjesta povratiti carskom veličanstvu ili prejasnom rimskom kralju ili njihovim nasljednicima, nego održat ćemo ih za krunu ugarsku te braniti i štititi od spomenutih veličanstava, niti ćemo ih na svijetu načinom Ugarskoj otuđiti.

Još, da se bez savjeta, privole, te posebne i slobodne volje rečene gospode prelata i baruna nećemo o tome sporazumjeti sa spomenutim veličanstvima; ako bi se pak zgodilo te bi po njihovoj volji, savjetu i privoli došlo do sporazuma, onda ćemo sve što bi nas po takvom sporazumu zapalo, ako to bude zemlje ili imanje kakvo, zauvijek privaliti, pridati i zapisati Ugarskoj i njezinoj kruni, ako pak bude gotov novac, svu onu svotu predati u ruke kraljevskih čuvara da se u Višegradu uz krunu za potrebe kraljevstva čuva; - napokon pak novac te uložiti i upotrijebiti za obranu i korist kraljevstva, i to po želji i savjetu rečene gospode prelata i baruna, a bez volje, savjeta, kao i posebne i slobodne privole iste gospode prelata i baruna da za one novce nećemo nipošto drukčije odrediti.

Još, da ćemo većom stranom u Ugarskoj stanovati da bismo zgodnije i lakše doskočiti i pomoći mogli potrebama kraljevstva. Ako ipak prilike budu zahtijevale da odemo iz zemlje, tada da ćemo kraljevstvo ostaviti u dobrom redu i (uz potrebne) odredbe sve do našeg sretnog povratka.

Još, dok budemo u Ugarskoj boravili da imamo i držimo sve same Ugre za savjetnike, kancelare, blagajnike, posteljnike, stolnika, peharnika, komornike i uopće za sve veće i manje časnike.

Još, kad se bude radilo o stvarima i poslovima koji se tiču kraljevstva Ugarske ili podloženih joj strana, nećemo o njima vijećati i savjetovati se s drugima nego s ugarskim savjetnicima, a druge inozemne, kao ni druge narode nećemo pripustiti k takvom dogovoru i vijećanju.

Još, da bez posebne privole, a slobodne i drage volje gospode prelata, baruna i kraljevstva savjetnika nećemo moći crkvene časti, navlastito pak nadbiskupije, biskupije, opatije, prepoštije i ostale prelature podjeljivati drugima nego Ugrima ili onima koji su odavna kruni podloženi, a da ćemo ih svakako podjeljivati samo poštenim i dobro zaslužnim osobama.

Još, da nećemo moći drugima nego Ugrima, i to svakako vrlo zaslužnima, dati i podijeliti čast erdeljskog vojvode, sikulskog, temeškog i požunskog župana, zatim čast bana Slavonije, Dalmacije i Hrvatske, kao i severinskog, beogradskog i jajačkog, i drugih mjesta, pa i upravljanje krajiških tvrđava kao i kraljevskih gradova.

Još, da imanja i vlasteoska prava dijelimo ne strancima, nego samo dobro zaslužnim stanovnicima kraljevstva, podloženima kruni ugarskoj, prema njihovim zaslugama i službama.

Još, da oktavalne sudove drže glavom redoviti suci Ugarskog Kraljevstva, osim ako budu svi ili koji od njih u teškim poslovima ili zapriječeni zakonitim razlogom; a suci sami i njihovi zamjenici i suprisjednici da imaju svakako slobodnu i puno vlast krojiti bez ikakva straha čistu i iskrenu pravdu po starom i odobrenom načinu svim parničarima, većim i manjima, bili kojeg god staleža, reda i dostojanstva, i da nećemo ni jednog suca nagoniti ni siliti neka komu za volju promijeni ili naruši običaje, općenito opsluživanje i pravni red.

Još, da na prostu pritužbu ili krivu dojavu, izvan pute pravde i ne saslušav stranke, nećemo ni jednom našem državljaninu, bio kojega god staleža i reda, nikako zabavljati, ni osobi njegovoj, ni imanju, ni ma kakvim god stvarima njegovim.

Još, da nećemo ni sami od sebe, ni na čiju god prijavu i pritužbu tražiti i upotrijebiti priliku kako bi kojemu našem državljaninu, bio on ma kojeg staleža i dostojanstva, naudili, i to ili njegovoj osobi ili njegovom imetku.

Još, da se sadašnji novci za sada ne mijenjaju, a kad ih bude trebalo promijeniti, da se učini po savjetu prelata i baruna, a ne drukčije.

Još, da što god što god gospoda prelati i baruni s ostalim stanovnicima Ugarskog Kraljevstva suglasno i u zajedničkom dogovoru zamisle, napišu i odluče za slobodu, mir i pokoj, pa i za uzdržanje iste kraljevine do krunidbe, neka budemo dužni po običaju od starine prihvaćenom i vazda obdržavanom, što se zove zakon kraljevstva, valjanim pismom prihvatiti, potvrditi, ukrijepiti, odobriti i pohvaliti, kao što uvijek činjahu i drugi kraljevi, naši predšasnici, po običaju kraljevstva odobrenom i hvale vrijednom; pa toga ćemo se uvijek držati, a i činiti da se svi drugi drže.

Još, budući da su gospoda prelati i baruni, natjerani silnom potrebom kraljevstva, za plaćanje vojnika rečenoga pokojnog kralja Matijaša, koji su boravili u Šleskoj, bili prisiljeni znatnu svotu sastaviti da nam uzmognu isto kraljevstvo uzdržati cijelo i čitavo, te su poradi toga neka mjesta i neke kraljevske dohotke zapisali i do otkupa založili onim ljudima koji su im tu svotu novca uzajmili, i budući da se povrh toga za prijašnju službu spomenutih plaćenih vojnika u stanovitom roku opet mora neka svota novca platiti: zato žele ista gospoda prelati i baruni, pa i čitavo kraljevstvo da preuzmemo i na sebe primimo spomenuti otkup založenih mjesta i dohodaka, kao i plaćanje gore spomenute svote novca, koja će se imati navedenim vojnicima platiti, i to sve da na se primimo sa svima pogodbama, uvjetima i obvezama što odatle izvire, te tako iste prelate i barune, pa i cijelo kraljevstvo izvolimo oprostiti od toga plaćanja i ugovora.

Mi dakle rečeni kralj Vladislav, uvažavajući onu osobitu prijazan i priklonost spomenute gospode prelata, baruna i ostalih državljana, koje su nam ovakvim izborom očitovali, a želeći im zahvalnost svoju donekle iskazati, te vidjevši da je gore navedena njihova odredba i odluka ionako pravedna i poštena: zato gore navedene članke i sve što se u njima sadržava pohvalismo i odobrismo, te hvalimo, primamo i odobravamo, obećavajući kraljevskom našom riječju i poštenjem našim, po vjeri našoj kršćanskoj, da ćemo te članke i sve njihove uvjete i točke vazda nepovrijeđene i posve nepromijenjene obdržavati, a i učiniti da ih isto tako i njezino veličanstvo kraljica i svi ostali naši podložnici obdržavaju, čemu da je dokaz i svjedočanstvo ovo naše pismo kojemu smo pečat naš prilijepili.

Dano u taboru naše vojske kod sela Farkašhide u subotu uoči blagdana okova svetog Petra apostola, godine Gospodnje tisuću četiri sto devedesete, kraljevanja našega u Ugarskoj prve, u Češkoj pak devetnaeste.“

Poziv ugarskih staleža hrvatskim staležima na krunidbenu svečanost Vladislava II. od 18. kolovoza 1490.

„Prelati i baruni Kraljevstva Ugarskog , sada u Budimu uz kraljevsko veličanstvo boraveći, svima i pojedinim plemićima i drugoga ma kojega staleža i zvanja posjednicima Kraljevine Hrvatske, braći i prijateljima nama milima pozdravljenje i ljubav.

Ne sumnjamo da je već odavna doprlo do vaših ušiju koliko smo napora i troškova, koliko također poteškoća podnijeli nakon smrti prejasnoga nekad gospodina kralja

Matijaša, blage uspomene premilostivoga gospodina našega, birajući i namještajući novoga kralja – i koliko je vremena proteklo prigodom tog izbora poradi različitih neprilika. Mi smo sve podnosili mirnim i strpljivim duhom za opće dobro poradi nevolje kraljevstva. I budući da smo već nakon dobra, kako vjerujemo, a uz pomoć i nadahnuće duha svetoga, i zrela promišljanja prejasnog vladara, gospodina Vladislava, prvorođenca poljskog kralja, složnom i jednodušnom voljom sviju državljana za gospodina i kralja našega ugarskoga svečano izabrali, njega u to Kraljevstvo Ugarsko časno doveli, te u njegove ruke gradove Budim i Višegrad predali, odlučili smo općom voljom njegovo veličanstvo na idući blagdan uzvišenja svetog križa u Stolnom Biogradu, u mjestu naime od starine za to određenom, svetom krunom, koju u našim rukama imamo, po obredu i svečano vjenčati, kako možete i jasnije razabrati iz pisma njegova veličanstva koje je o tome na vas upravio. I premda bi za takvu krunidbu po starom običaju kraljevstva tražio dulji rok, ipak smo mislili zbog zamašnih uzroka i potreba, osobito poradi brojnih neprijatelja, kojima je kraljevstvo ovo odasvud opasano, tu krunidbu prije preduzeti, jer se bez prevelike opasnosti po kraljevstvo, kao i bez nenadoknadive štete dalje odlagati nikako ne može.

Stoga vas molimo i pozivamo da se svaki pojedini glavom podigne i u određeni rok i mjesto na krunidbu dođe, te ondje za čast i sjaj kraljevstva nazočan bude. I ako bi vama tegotno bilo te ovo nikako učiniti ne bi mogli, izaberite tada između sebe što više možete, te ih na svaki način na rečenu krunidbu pošaljite. Inako nemojte učiniti, ako želite poslužiti svetoj kruni i gospodinu našem kralju, a nama ugoditi. Dano u Budimu u srijedu nakon Velike Gospe godine tisuću četiri stotine i devedesete.“

Povelja staleža Hrvatske i Slavonije iz 1492. kojom prihvaćaju odredbe Požunskog mira između Vladislava II. Jagelovića i Maksimilijana Habsburškog kojim se jamči nasljeđivanje Ugarskog i Hrvatskog prijestolja Maksimilijanu i njegovim potomcima u slučaju ako Vladislav II. ili njegovi nasljednici ne budu imali muške potomke.

„Mi Ladislav od Egervara, Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ban itd., Bernardin Frankapan senjski krči i modruški knez, zatim Nikola, Ivan i Mihajlo također Frankapani, tako isto senjski, krčki i modruški knezovi, Karlo knez Krbave, Stjepan i Mihajlo knezovi od Blagaja, Petar i Pavao Zrinski, Ivan Hening od Susjedgrada, Baoša herceg svetog Save, Baltazar Baćan, Petar Bočkaj, Bernardin Rohfy, Petar Pogan, Juraj Mikulčić, Mihajlo Kerhen, Juraj od Zempča, Tomaš Mogorić, Petar od Gudovca, Kristofor Šubić od Perne, Juraj Kaštelanfi, Nikola Turbelt, Jakov Martinušević, Nikola Herković, Emerik Hašagi, Ivan Pezery, Juraj Pogan, Vladislav Bučić, Ivan Mindsenti, Ilija od Bućinca, Pavao Bolković, Juraj Krivčić, Juraj Orlovčić, Ivan Ješković, Ivan Keglević, Juraj i Marko Bobojelić, Ivan Mikečić, Vladislav od Stubice, Ladislav Pekri, Nikola Resić, Juraj Plavičevski, Vojko Maretić, Židan Otmić, Pavao Petričević, Nikola Oroz, Juraj od Orehovca, Ivan literat od Česteca, Petar Gereci, Ivan Orlić, Ivan Kernjak i Ivan od Orehovca, kao i ostali baruni, velikaši i plemići Kraljevina Hrvatske i Slavonije priznajemo i glasom ovoga dajemo do znanja svima da pošto su ovih nedavno minulih dana sve one borbe, razmirice, nesporazumi i neprijateljstva – koja su se odavno porodila među prejasnim i preuzvišenim vladarima i gospodom, carem Fridrikom i Maksimilijanom rimskim kraljem itd. s jedne strane, a prejasnim pokojnim Matijom kraljem ugarskim, češkim, dalmatinskim, hrvatskim itd., gospodarom našim premilostivim, kao i ovim slavim Ugarskim Kraljevstvom s druge strane, te su do ovih vremena potrajala, na temelju stanovitih

ugovora, koje su njihova veličanstva po svojim poslanicima pod stanovitim uvjetima sklopila – utaložena i posve ugasla; a da bude među istim trima veličanstvima i njihovim kraljevinama, gospoštijama, vladama i podanicima vječiti mir i savez utanačen, utvrđeno i zaključeno bi u Požunu u ponedjeljak nakon blagdana sv. Leonarda ispovjednika, godine gospodnje minule 1491. među ostalim ovo: Ako bi se dogodilo da spomenuti prejasni gospodin Vladislav, kralj i gospodar naš milostivi, umre bez zakonitih sinova ili ako takve ostavi, a oni umru bez potomaka, u takvom slučaju obvezani su izabrati i priznati gospoda crkveni dostojanstvenici, baruni, grofovi, velikaši, plemići, gradovi i ostali stanovnici ove Kraljevine Ugarske, čitavo ovo kraljevstvo i ostale kraljevine i pokrajine k ovome spadajuće, za svoga zakonitog i nesumnjivog kralja i gospodara spomenutoga prejasnog gospodina Maksimilijana, kralja rimskog i ugarskog, dalmatinskoga, hrvatskog itd., ili ako ovaj ne bi živio, jednoga od njegovih sinova, ili ako ovi ne bi živjeli, onda jednoga od njegovih zakonitih muških potomaka po izravnoj lozi. I tako smo mi radi toga što se zna da rečene Kraljevine Hrvatska i Slavonija, i mi svi kao i ostali također stanovnici ovih kraljevina pripadamo i spadamo od starine pod krunu Kraljevine Ugarske i k istoj Kraljevini Ugarskoj, i da se pod istom krunom i kraljevstvom nalazimo – poput gospode crkvenih dostojanstvenika, baruna, grofova, velikaša i plemića iste Kraljevine Ugarske, na ovom stanku u Budimu javno i svečano prihvatili i prihvaćamo ugovor takva utanačena mira i sloge, te smo u nazočnosti poglavite i velmožne gospode Eitela Fridrika grofa od Zollerna i kapetana na Hohenbergu itd., Henrika Prueschinka, slobodnoga gospodina i baruna na Stettenbergu, Bernharda od Scherffenberga i Ivana Fuchsmagena doktora itd., rečenomu prejasnom gospodinu rimskom kralju svaki posebice pruženom rukom i javno prisegli i obećali, prisižemo i obećajemo da ćemo taj ugovor u svim točkama obdržavati, te u spomenutom već slučaju prejasnoga gospodina kralja Maksimilijana, ili ako on ne bi živio, jednoga od njegovih sinova ili unuka i zakonitih mu po izravnoj lozi potomaka, po načinu, glasu i sadržaju spomenutim u sklopljenom glede toga ugovoru, zajedno s rečenom gospodom, crkvenim dostojanstvenicima, grofovima i plemićima Kraljevine Ugarske, izabrati i primiti za svoga gospodara i kralja. Po svjedočanstvu i kreposti ovoga našega pisma, na kojemu vise naši običajni pečati. Dano u Budimu na spomenutom saboru, na dan pepelnice, ljeta gospodnjega tisuću četiri stotine devedeset i druge.“

Ivan Tomašić u svojoj Kronici o pobjedi Hrvata nad Turcima kod Vrpila u blizini Udbine 1491.

„Godine gospodnje 1491. izađe Škajin paša iz Bosne sa 17.000 konjanika i pođe prema Kranjskoj sve do Bilih voda, tu se mjesec dana zadržavao plijeneći i pustošeći ognjem i mačem. Hrvatski ban pak Ladislav od Egervara u taborio se s čitavom Hrvatskom kod Vrpila blizu Udbine, te se razmjestio u četiri bojan reda. Prvim pak bojnim redom ravnali su Ivan Cetinski i Mihajlo Slunjski, knezovi Frankapani, te su ne kao ljudi nego kao bijesni lavovi ubijali Turke. I ondje biše Turci nemilo razbijeni: 9000 Turaka bi ubijeno, a 18.000 roblja oslobođeno.“

Više o bitci na Krbavskom polju na <http://crohis.com/izvori/krbavamohac.pdf>

Pismo Dubrovčana Vladislavu II. od 17. listopada 1493. u kojem nude novčanu pomoć za obranu Hrvatske od Turaka poslije bitke na Krbavskom polju.

„Šaljemo. Premda ne bez opasnosti za naše stvari, vašoj prejasnosti pismo koje nam je pothvatni i velemožni gospodin ban (Emerik Derenčin) iz sužanjstva poslao. Vaša visosti, promotrivši strašni poraz i prijeteće pogibelji čitavomu Kraljevstvu Hrvatske, imat će ona sredstva za ustuk što ih potreba stvari zahtijeva. I budući da se neprijatelj sprema da zauzme rečeno kraljevstvo, vaša će prejasnost razabrati da li treba brze pomoći. Mi smo prema našim silama smjesta pet stotina dukata iz naše blagajne tajno poslati neprestanim turskim napadajima iskidanomu i hrabromu banovcu hrvatskomu Gašparu Perušiću, koji je od nas zahtijevao novac da bi kako tako mogao pridonijeti uzdržanju kaštela i varoši dok od vašeg veličanstva spasonosne odredbe ne stignu. I budući da je naše stanje u najvećoj opasnosti ako bi za to Turci doznali, molimo najponiznije da ta stvar ostane tajna kod vašega veličanstva.“

Pismo hrvatskih staleža caru i kralju Maksimilijanu Habsburškome 1493. poslije bitke na Krbavskom polju.

„Preko sedamdeset godina opiremo se strašnomu neprijatelju, izlažući svoj život i svoje blago. Kao tvrđavu branimo, koliko je moguće, sa svojim životima kršćanske države. Da mi Turčinu dopuštamo, svaki dan bi navaljivao na ostalo kršćanstvo. Svaki dan, svaku uru, žrtvujemo svoj život, čast i imetak. Oci, braća i prijatelji naši nasmiljeno su ubijeni ili ulovljeni; žene, djeca, kćeri odvedene i osramočene, što je za nas najveća nesreća na svijetu. Do sada smo se branili, jer smo se nadali da će ipak car i izborni knezovi kao najviši vladari rimskoga carstva promisliti naše teško stanje, pa nam u pomoć priteći, da se time ne jedna ili dvije države, nego čitavo kršćanstvo otme groznoj nesreći. Ako padne Hrvatska, lako će neprijatelj iz nje napadati sve kršćanske zemlje. Pokojni car Fridrik III. bio je učinio osnovu za obranu, ali smrt mu presječe te je nije mogao provesti. Ako nam se ne pomogne, nećemo se moći braniti od Turaka, jer su nas ratovi s njima spravili pod ništa, gradovi i kuće već su nam stranom prazne, podložnici i kmetovi odvedeni, imanje nam oteto, porobljeno i požgano. Ipak smo do sad odbijali svakojake ponude kojima su nas Turci nudili, jer smo mislili da će se i car i knezovi već jednom oprijeti turskoj silovitosti, pa da ćemo ostati u svezi s kršćanskim svijetom. Sada se pak obraniti ne možemo, jer su nam Turci do proljeća ili ljeta postavili rok do kojega im moramo odgovoriti i obećati našu pokornost.

Stoga molimo vapijući da nas car i država obrane od turskog tiranstva i da nas ne dadu oteti kršćanskoj četi, jer inače morat ćemo od nužde prijeći na nevjeru protiv Božijih zapovijedi; jednako će naše žene i djeca i prijatelji morati od kršćanske vjere otpasti, a naši će se gradovi, imanja i čitava zemlja predati Turcima.

Samo po vašemu carskomu veličanstvu moći će se zemlja hrvatska, moći će se toliko pobožnih kršćana, naše žene i djeca uzdržati Bogu, njegovim zapovijedima i odredbama, te spasiti od vjere Muhamedove. I budući da već idućega proljeća moramo odgovoriti da li ćemo se tiranskim, nevjernim Turcima pokoriti i predati, i budući da nikakav daljnji roka za pokorenje i dogovaranje dobiti ne možemo, molimo da bi vaše carsko veličanstvo, izbornici i knezovi još prije budućega proljeća nama u pomoć pohitali, ili nas barem topovima i barutom za obranu naših gradova opskrbili, a uz to i našim poslanicima, koji će još ove zime k idućemu državnomu saboru poći, priopćiti kako bi se Hrvatska mogla od navale neprijatelja sačuvati.“

Ugarski staleži nastoje ograničiti nametanje novih poreza od strane Vladislava II. na saboru na Rakoš polju 24. travnja 1504.

„Da se ukloni svaka pogibelj, odlučuje se da se izvanredna daća ili potpora, kad god bude potreba,... na polju Rakošu s privolom prelata, baruna i drugih plemića dopusti, i da je njegovo kraljevsko veličanstvo pobira, ali se tada plaćanju te daće nitko oteti ni ukloniti ne smije. Ako bi ipak koja županija samovoljno bez znanja sabora kakvu daću nasuprot starom pravu zemlje kojim god načinom ili pod kojom god izlikom njegovom kraljevskom veličanstvu dopustila ili platila: tada se ima sveukupno plemstvo te županije za kaznu veleizdaje osuditi na gubitak časti, te isključiti iz kola ostaloga državnog plemstva. Idući sabor mora te osuđeničke kazniti, izuzev samo one koji dokažu svoju nevinost.“

Zaključak ugarskih staleža na saboru na Rakoš polju od 12. listopada 1505. kojim nastoje zabraniti strancima nasljeđivanje ugarskog prijestolja.

„Mi smo često u duši našoj razglabali o teškoj i gotovo pogubnoj bijedi i nevolji toga slavnog Kraljevstva Ugarskog, u koju je ono u ovo vrijeme, kako svatko lako vidjeti može, spalo; pa hoteci po običaju najboljih državljana i domovine naše ljubitelja i čuvara krajnjoj propasti valjano doskočiti, obdržavali smo koji put sabore i ulagali velik trud, brige i troškove u toj stvari. I premda su neke stvari kroz to vrijeme zbog velikih i različitih briga i nastojanja poboljšane i popravljene, ipak smo jedno spoznali kao glavno, radi čega je to naše kraljevstvo tako grozno raskidano i oslabljeno, te na svim svojim udovima osakaćeno: što je naime to isto kraljevstvo mnogo puta od inorodnih i stranih gospodara i kraljeva bilo upravljano.

Kad bi bilo zgodno ili potrebno prošlost spominjati, lako bi se objasnilo da to kraljevstvo nije nikada pretrpjelo veće štete, veće opasnosti i rasulo, nago tada kad je bilo držano i upravljano pod tuđom vladom, a ne pod svojim jezikom. Ti stranci brinuli su se za svoje privatne stvari, a nisu prije proučili ćud i običaje ovoga scitskoga naroda – koji je ovo kraljevstvo s najvećim prolijevanjem krvi i neizmjernim gubitkom svoje braće stekao, te ga jednako tako nastoji i sada braniti željezom i oružjem – pak su ti stranci vazda više mirovali i lastovali nago da bi se oružjem bavili. I tako se dogodilo da su Rama, Srbija, Halič, Vladimirija, Bugarska i Dalmacija, kao i premnoge utvrde po njihovoj nehajnosti od toga kraljevstva otkinute, tako da nam se nakon raskidanih udova bojati da će se sve neprijateljske navale sad oboriti i na nutarnjost. Sudimo da se sve to ne bi bilo dogodilo da je ugarski narod, ljubeći svoju rođenu grudu, birao za svoga kralja ne od stranih naroda, nego sposobne od svoga roda. Jer da radi kratkoće mimoiđemo preslavna djela prejasnog Andrije II, oca kralja Bele IV, zatim Ludovika i Matijaša, a i drugih ugarskih kraljeva, po kojima bi ne samo prodičeno ime ovog scitskog naroda, nego i slava njegova raznesena širom svijeta do nebesa: niti jedan između onih koji je od plemena ugarskog uzvišen na kraljevsku čast nije tome kraljevstvu nanio nikakve štete, nego samo korist i napredak. Nasuprot onih koji su uvedeni bili između stranih naroda ne samo da su bili kraljevstvu na pogibelj, nego su također koji put kao najbjesniji dušmani okrutno harali u samoj zemlji, te su narodu nanijeli grdnu sramotu. Želeći mi dakle ovomu i tolikomu zlu kao i rasulu svijetu nas nekako doskočiti, te da nas i kraljevstvo ne stigne još gora bijeda kad bi se dogodilo te bi s ovog svijeta bez muških potomaka preminuo naš sadanji premilostivi gospodar, gospodin Vladislav, kralj Ugarske, Češke itd., koji nam je ne samo svom milošću kraljevao i nas održao, nego nam također obnovio mnoge slobostine naše, pa bi netko od inozemnih knezova ovo kraljevstvo nasiljem ugrabio te nas turio u vječito ropstvo; obazirući se također i osobito na to da na čitavome svijetu nema naroda ili puka koji ne bi kralja i gospodara birao od svoga roda i krvi: da se dakle ovo kraljevstvo, koje je predziđe i štiti kršćanstva, te koje brani

kršćanstvo uz golemi gubitak svoj i svojih, ne bi činilo manjim i na neki način nesretnijim od ostalih, određujemo i jednodušno od najmanjega do najvećega i od najvećega do najmanjega ustanovljujemo i utanačujemo da odsad u buduće, koliko god puta i kad god ovo kraljevstvo bude lišeno gospodara i kralja, a da ne ostavi nikakvih muških baštinika, koji bi po pravu i običaju ovoga kraljevstva imali naslijediti, nećemo nikada više baš nikoga od stranih naroda, bio ma kojeg jezika, izabrati za svoga kralja, nego ćemo jedino Ugrina za tu službu zgodna i sposobna potražiti te ga jednodušnim sporazumom i voljom na polju Rakošu, a ne drugdje, za gospodina i kralja svoga primiti i izabrati.

I budući da ima nekih kraljeva i knezova susjednih, koji dnevice rade da to kraljevstvo za sebe predobiju, te bi mogli po smrti rečenoga prejasnog kralja, kad bi umro bez muških potomaka, što Bože odvрати, ili pak još za njega živa na ovo kraljevstvo ili dijelove njegove s oružjem udariti, te pokušati možda i nas sve silom svladati: da dakle u takvom slučaju ovo kraljevstvo i njegovi dijelovi, a najviše braća i prijatelji naši na međama stanujući sve unatoč našega jednodušnoga izbora ne budu pokoreni, obećasmo i prisegnusmo u ime svoje i svojih potomaka da nećemo tada jedan drugoga ostaviti, nego što većom silom pomagati, te će dapače čitavo kraljevstvo na noge ustati, i svi ćemo se za domovinu sve do smrti boriti, dok se takova napasnika ne oslobodimo i kraljevstvu prijašnji mir ne povratimo. Ako bi ipak tko od nas usudio se protivno činiti, neka se za sva vremena smatra izdajicom kraljevstva. Ni novoizabrani kralj, ni čitavo kraljevstvo ne smije ga pomilovati, nego neka kaje svoju krivnju bez kraja u jarmu vječnog ropstva i podaništva.“

Pismo cara Maksimilijana Habsburškog Vladislavu II. od 14. lipnja 1506. povodom odluke ugarskih staleža o zabrani strancima nasljeđivanja ugarskog prijestolja.

„Jasnosti vašoj nipošto nije nepoznato što su velikaši i staleži Ugarske na prošlom saboru, držanom mjeseca rujna, protiv nas i našeg zajedničkog ugovora poduzeli, a što i danas u Stolnom Biogradu snuju. Stoga hoćemo vašu prejasnost ponovo obavijestiti i vama otvoreno obznaniti kako nam je nemoguće da neprestano podnosimo takvo rovarenje naših protivnika, osobito kad vidimo kako su oni vašu jasnost prisilili da nas u svojim ediktima u Kraljevinama Ugarskoj i Češkoj, a i u pokrajini Moravskoj, proglasite svojim neprijateljima, što ipak dosad nismo ni na jedan način zaslužili. Stoga opominjemo vašu jasnost da se u ime Božjeg i ljudskog prava, a za volju časti i dužnosti vaše u tim stvarima prijateljski i bratski ponesete, te da nam kao budućemu caru, a sad rimskom kralju i bratu vašemu, kako ste nam dvojakim pismom i prisegom obvezani, pravo našega nasljedstva kao vladara i upravitelja kraljevstva, kojemu to pripada, netaknuto sačuvate, branite i uzdržite, poradite da ga i drugi čuvaju, brane i održe.“

Slavonski ban Emerik Perenj, u pismu slavonskim staležima od 29. studenog 1512., ove kritizira zbog nedovoljne pomoći slavonskog plemstva Hrvatskoj ugroženoj od Turaka.

„Mogli ste pred malo dana čuti kako je brojna i jaka vojska turska, pustošeći oblasti Hrvatske, provalila do mora sve do Skradina i kako je ustrajno na tu varoš kao i na tvrđavu skradinsku udarala. Znajući mi još prije provale nekoliko dana što će se zbiti, opomenuli smo vas i naložili svakomu od vas da se na poziv banovca slavonskog svaki pojedini od vas digne na oružje i da s njime u pomoć Kraljevini Hrvatskoj pođe. Ali vi, ne mareći za naš nalog, ne samo da niste htjeli ustati i pogibajućoj Hrvatskoj u

pomoć pohititi, nego se mnogi od vas nije ni maknuo iz svoga doma. Čudno je da vi svoju pogibelj i napokon ugled njegova kraljevskog veličanstva teko omalovažujete, kao da mislite da će vas minuti kazna, ako griješite i ugled kraljevstva gazite... “

Govor modruškog biskupa Šimuna Kožičića Benje na šestoj sjednici crkvenog, lateranskog sabora 27. lipnja 1513. o napadima Turaka na Hrvatsku.

„Tko je, do koga ne bi bila doprla vijest o našem žalosnom porazu u Iliriku prije dvadeset godina (bitka na Krbavskom polju op.a.). Tko je koji ne bi oplakao prekrasne i prebogate gradove na istoku i Epiru, onomadne od Turčina istrgnute iz srdaca i očiju kršćanskih... Skradin, glavni grad preslavne nekad rimske pokrajine, bio je često podsjednut, pa i ove godine. I kao što smo netom vidjeli, izgubljene su blizu njega četiri varoši, a sam se obranio više Božjom pomoću nego ljudskom. A da neprijatelj bez prestanka udara na modrušku biskupiju, kojom ja nadstojnik upravljam, da mjesta pali i gradove osvaja, da je za posljednja dva mjeseca dva grada uzeo i razvalio, te više od dvije tisuće kršćana u ropstvo odveo: tko je, te nije toga čuo, izuzevši nas ovdje u Rimu, koji smo nehajni i gluhi. Ima ovdje i više mojih zemljaka koji su malo prije izgubili svoj imetak, ženu i djecu, pa se ovamo k meni utekoše, neke i svjetujem i pomažem. Mogli bismo vam danas, oci, pokazivati svoje nove i krvave rane...“

1514. Dubrovčani odbijaju banu Petru Berislaviću platiti godišnju „zaštitu“ ugarskom kralju zbog straha od reakcije Turaka.

„Ne bismo mogli dati i ni čitavu ni dio svote novca bez velike opasnosti za naš grad, jer bi to moglo doći do ušiju Turaka, kojih gotovo uvijek ima mnogo u našem gradu. Jer kad bi dali, recimo, stotinu, naviještalo bi se da smo dali sto tisuća i da štitimo Hrvatsku protiv sultana; a ta bi sumnja ili vijest mogla biti na propast naših trgovaca i njihove trgovine u turskim stranama, i štoviše naša bi općina došla u najveću opasnost. ...Svi bi mi u duši svojoj željeli, kad bi prilike vremena dopuštale, da vašu prečasnost pri takomu časnom pouzeću pomažemo ne samo novcem, nego i krvlju svojom.“

Vladislav II. 19. travnja 1515. iz Požuna prigovara slavonskim staležima nedovoljno sudjelovanje u obrani Hrvatske.

„Vi dobro znate, koliko su mnoštvo kršćanskih vjernika i koliko plijena neprijatelji turski netom iz Hrvatske odvukli i koliko dnevice odvođe, ne prestajući onu prenesretnu zemlju pustošiti i robiti. Dapače i u ovaj čas stigle su nam s bosanske granice tužene novine kako su Turci, skupivši se u velikom broju, odlučili provaliti u onu krajinu, a najviše u onu Kraljevinu Hrvatsku da je preko običaja opustoše, te njezine gradove i tvrđnje razvale. Ako se to zgodi, možete uvidjeti da ni vas, koji ste susjedi one kraljevine, neće minuti pogibija, te vam zato više nego ostalim podanicima mora biti stalo kada rečenoj Kraljevini Hrvatskoj opasnost zaprijeti... Mi smo također zapovjedili da se i ovdje u Ugarskoj skupi što obilatija vojska da najbrže priteče u pomoć vama i onoj propadajućoj kraljevini...“

Mletački poslanik Sebastijan Giustiniani 1503. opisuje osobu kralja Vladislava II.

„Kralj je lijep čovjek, visoka uzrasta, pobožan i religiozan, nije nikada, kako se govori, prije ženidbe s Anom, općio sa ženama, ne ljuti se nikada, ne govori zlo ni o komu, niti ne vjeruje kad se njemu o drugome što nepovoljno kazuje, moli mnogo, pribiva dnevice trima misama, ali je inače poput kakva kipa, jer malo govori. Prima svakoga u audijenciju, nije nikada još nikoga dao pogubiti, ali nalazi malo posluha.“

Opis Vladislava II. u „Historia Bohemiae“ biskupa Olomouca, Dubravskog.

„Bio je tako šutljiv da su ga premnogi prozvali nijemim kumirom, koji ne može drugo govoriti nego „bene“ i „dobře“. Jer je on običavao Ugrima, kojih jezik nije poznao, odgovarati latinski bene, a Česima „dobře“ (dobro op.a.). Nije zato čudo što su zbog tih dviju riječi njegove dvije države ljuto stradale, jer su po njima propali kraljevski gradovi, utvrde, carine i drugi prihodi. Tako se dogodilo da iz Moravske nije ništa dobivao, iz Češke samo vrlo malo, i da je u Ugarskoj, u tako bogatoj zemlji, opetovano bio u tolikoj nuždi da nije bilo ni živeži ni vina. Ja sam viđevao sam u Budimu kako su dvorski sluge s praznim bocama zalazili u kuću pečujskog biskupa Jurja da prime vina za kraljevski objed.“

Češki plemić Vilim od Pernsteina u prosincu 1520. ovako opisuje Ludoviku II. njegova oca Vladislava II.

„Pokojni kralj naškodio je sebi svojom dobrotom u tima kraljevinama mnogo. Ja sam o tome s njegovom milosti vrlo često govorio; jer tko je od njegove milosti nešto ustrajno tražio, dobio je sve; njegova milost nije pomišljala na svoju štetu, neprestanim govorom dobivao je svatko sve. Ja bih stoga vašoj milosti želio sve njegove navike kad je vršio pravdu i drugo; ali ne bih želio da vi za svoga kraljevanja ne bi drugačije vladali; vi bi morali, ne čineći ljudima krivo, moćno vladati i zapovijedati i takse kao gospodar ponašati kako bi ljudi pamtili da imaju svoga gospodara.“